

Kabuls fall

En fallstudie om talibanernas maktövertagande av Kabul mot
bakgrund av institutionell utveckling

Abstract

This study investigates the Taliban takeover in Afghanistan, 2021, in order to find out whether the takeover was a result of undeveloped state institutions. In this case study, the takeover is examined according to the theoretical approach of fragile states. Undeveloped state institutions are operationalized through the degree of financial support they receive. The other main variable, takeover, is operationalized through regime change. For this to be tested, a process-tracing method was put to use in order to identify the intervening causal process between the two main variables. Considering the result of the analysis, the conclusion is made that the hypothesized relationship between undeveloped institutions and regime change finds support in this paper. Though, through the lack of information, the hypothesized relationship was more difficult to assess regarding some of the investigated institutions in this paper. Moreover, the analysis also identified other variables which produce a causal relationship between the two main variables: corruption, poor management and inefficiency.

Nyckelord: *Afghanistan, regimskifte, institutioner, institutioners utveckling, talibaner, USA, bistånd*

Antal ord: 9175

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Problemformulering.....	3
1.3	Syfte & frågeställning.....	3
1.4	Uppsatsens disposition.....	3
2	Teoretiskt ramverk & operationalisering	4
2.1	Teoretiska överväganden.....	4
2.2	Fragile states.....	5
2.3	Hypotes.....	7
2.4	Operationalisering.....	7
2.4.1	Oberoende variabel.....	7
2.4.2	Beroende variabel.....	9
3	Metod & material	11
3.1	Forskningsdesign.....	11
3.2	Material och avgränsning.....	12
3.3	Statistik.....	14
4	Analys	16
4.1	Skolinskrivningar.....	16
4.2	Sjukvård.....	19
4.3	Polisen och militären.....	21
5	Diskussion och slutsatser	25
6	Referenser	28
6.1	Källor.....	28
6.2	Litteratur.....	29

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Talibaner har varit ett genomgående problem i Afghanistan under flera årtionden. Senast var det 1996 som talibanerna tog makten i landet då Rabbani-regimen störtades. Den dåvarande presidenten, Burhanuddin Rabbani, tvingades norrut i landet men fortsatte, trots allt, att engagera sig i bekämpning av den ny tillträdde talibanregimen (Rotberg, 2007, s. 28). Maktövertagandet, 1996, resulterade i markanta konsekvenser, inte bara vad gäller mänskliga rättigheter, men även för kvinnor i synnerhet (Al Jazeera, 2021).

Som en följd av terrorattackerna mot World Trade Center, den 11 september, 2001, formade Amerikas förenta stater en allians med flera NATO-medlemsstater i syfte att utradera hotet från den dåvarande ledaren för al-Qaida, Usama bin Laden. Vidare sökte denna allians även störta talibanregimen som hade bildat ett samarbete med al-Qaida under denna perioden (Rotberg, 2007, s. 56). I slutet av 2001 störtades talibanregimen vilket markerade slutet på ett utdraget inbördeskrig. Härvid talades det om en nystart för Afghanistan i vilket en läkningsprocess initierades i syfte att, förr eller senare, frigöra sig från de militära grupper som plågat landet och dess medborgare i flera år (Ibid, 2007, s. 29).

Processen att återuppbygga Afghanistan påbörjades i samband med Bonn-överenskommelsen i december månad, 2001. Bonn-överenskommelsen åsyftade att återuppbygga landet med hjälp av statliga aktörer samt icke-statliga organisationer som exempelvis UNICEF. Efter 3 relativt framgångsrika val sedan 2001 ansågs Afghanistan ha avancerat från att vara en stat i nödlägesfas till att vara en stat i utvecklingsfas. Därmed ansågs "Bonn-processen" vara fullbordad, och Afghanistan kunde därmed ta ett nytt steg i syfte att utveckla landet (Matsumoto, 2008, s. 70–71).

Efter talibanregimens fall, 2001, sökte talibanerna återställa sin organisation. Successivt återupprättades stödet för talibanerna i Afghanistan samtidigt som nya generationer anslöt sig till den militära gruppen. Vad som tycktes vara en tydlig seger för de internationella styrkor som sökte störta talibanregimen förvandlades, bara inom ett par år, till ett återupplivande av talibanerna (Harpviken, 2012, s. 210).

Den 15 augusti 2021 erövrade en militär grupp, bestående av talibaner, makten i Afghanistan på nytt. Trots att Afghanistan har haft en övergripande problematik gällande talibaner i flera årtionden så har Afghanistan haft ett kontinuerligt styre i hela 20 år utan intervention (New York Times, 2021a). Detta maktövertagande kommer som en följd av att Amerikas förenta stater beordrat sina trupper att dra sig tillbaka från landet, ett beslut som har debatterats flitigt i både sociala medier och etermedia. I samband med att de amerikanska trupperna tillbakadrogs från Afghanistan gjorde president Joe Biden ett uttalande i vilket han fastslog att USA har, sedan länge, lyckats med sitt uppdrag att förhindra terroristerna att verka fritt i landet (New York Times, 2021b). Därmed markerar talibanernas maktövertagande i Afghanistan ett slut på den process som initierades i samband med Bonn-överenskommelsen för att återuppbygga landet.

Maktövertagandet i sig har beskrivits som en strategisk process i vilket den militära gruppen successivt erövrar stad efter stad i syfte att utradera behovet av förhandling med den afghanska presidenten, Ashraf Ghani. I samband med talibanernas maktövertagande av Kabul beslutade sig president Ghani, bland andra, att fly landet, då oroligheterna var av okontrollerbara proportioner (CNN, 2021).

Konsekvenserna av talibanernas maktövertagande har även rapporterats flitigt, då ett flertal länder, däribland Sverige, har stoppat sitt internationella bistånd till Afghanistan. Intentionen bakom detta beslut var att inte finansiera den nytilträdde de facto regimen. Istället framkommer det, ur en analys genomförd av biståndsmyndigheten, att flera delar av det tilltänkta biståndet istället föreslås riktas om till humanitära insatser (SVT, 2021).

De efterföljande effekter som har drabbat Afghanistan består av strukturella oklarheter som belyser en fallerande ekonomi. Därtill belyses även sociala oklarheter som rapporteras från landet vad gäller kvinnors roll i samhället samt vad för betydelse detta har på det nuvarande rättssystemet i Afghanistan (BBC News, 2021a).

Talibanernas maktövertagande står som följd av Doha-överenskommelsen, även kallad "agreement for bringing peace to Afghanistan", som ägde rum under Trump-administrationen, 2020. Doha-överenskommelsen sågs som ett initiativ i syfte att avsluta det längsta krig som USA har varit delaktiga i, då USA har varit en aktiv aktör i det afghanska inbördeskriget sedan början av 2000-talet. Doha-överenskommelsen var ett avtal som formades mellan USA och representanter för talibanerna som verkar i Afghanistan. Doha-överenskommelsen innefattade 4 huvudpunkter där en av dessa innebar att både USA och NATO skulle genomföra ett tillbakadragande av sina militära trupper inom 14 månader från och med överenskommelsens underskrift. I gengäld skulle talibanerna ge sitt samtycke till att avsluta sitt ockuperande av särskilda provinser i Afghanistan. Vidare omfattade överenskommelsen av ett vapenstillestånd (Al Jazeera, 2020).

1.2 Problemformulering

Talibanernas maktövertagande av Kabul, Afghanistan, genomfördes endast två veckor efter USA:s och NATO:s tillbakadragande av sina militära trupper under augusti månad 2021 (BBC News, 2021b). Härvid väcks frågan gällande hur det kommer sig att det gick så snabbt för talibanerna att ta makten i landet.

Med denna fundering i åtanke ämnar denna studie undersöka talibanernas maktövertagande i Afghanistan mot bakgrund av institutionell utveckling.

1.3 Syfte & frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka talibanernas maktövertagande i Afghanistan mot bakgrund av landets institutionella utveckling. Samtidigt är fallet aktuellt med tanke på att det (i skrivande stund) skedde relativt nyligen. Detta innebär i sin tur att det inte finns någon tidigare forskning att tillgå vad gäller just detta fall, vilket även utgör ett av studiens huvudsyften. Med denna studie hoppas jag kunna bidra med forskning vad gäller talibanernas maktövertagande i Afghanistan, 2021. Därutöver står sig maktövertagandet som en viktig händelse att undersöka för att utöka förståelsen för Afghanistans historia i allmänhet och dess institutionella utveckling i synnerhet.

De frågeställningar jag söker svar på är ”I vilken utsträckning är talibanernas maktövertagande i Afghanistan en konsekvens av landets institutioner?” och ”Hur har de afghanska institutionerna utvecklats över tid?”.

1.4 Uppsatsens disposition

I hittillsvarande avsnitt har fallets bakgrund, problemformulering, syfte och frågeställningar bearbetats. I kommande avsnitt kommer jag introducera och diskutera det teoretiska ramverk som skall appliceras på denna undersökning. Därefter kommer jag redogöra för identifiering och definiering av de operationella indikatorerna. Sedan kommer uppsatsens metod och material presenteras för att sedermera tillåta mig göra en analys och sedan dra slutsatser inom avsnittet för ”diskussion och slutsatser”.

2 Teoretiskt ramverk & operationalisering

I detta kapitel kommer jag redogöra för det teoretiska ramverk som kommer att appliceras på undersökningen. Därmed kommer jag presentera teorin om ”fragile states” (Ziaja et al, 2019) och på vilket sätt denna teori är relevant för att undersöka fallet. Därtill kommer även de centrala begreppen definieras och preciseras i syfte att klargöra de teoretiska definitionerna och sedermera finna operationella indikatorer.

2.1 Teoretiska överväganden

Bredden av tillgängliga teorier som är applicerbara på denna undersökning är god. Med tanke på undersökningens natur är det nödvändigt att identifiera och definiera en teori som berör regimskifte inom ramen för institutionella omständigheter. Vad som även är viktigt att nämna i sammanhanget är att teorin bör vara anknuten till stater vars högst uppsatta ledare riskerar att undanröjas av beväpnade, rivaliserande grupper.

De teorier som ofta nämns vad gäller regimskifte, som är kopplat till beväpnat våld från rivaliserande grupper, varierar i viss utsträckning. Däremot är det tydligt, i detta sammanhang, att vi talar om en stat som, i tidigare forskning, anses uppleva stor problematik vad gäller strukturella aspekter samt att Afghanistan kategoriseras inom ramen för ett utvecklingsland. Detta mot bakgrund av att Afghanistan, under en längre period, har fått stöd i form av internationellt bistånd i syfte att påskynda utvecklingen av landet i form av infrastruktur och dylikt (Rotberg, 2007, s. 39). De teorier som återkommer frekvent i sammanhanget är främst *weak states*, *collapsed states* och *failed states*.

Samtliga av de ovannämnda teorierna går att, på ett eller annat vis, koppla till den undersökning jag ämnar göra. Däremot avviker samtliga teorier på ett eller annat sätt. *Weak states* må, å ena sidan, beröra bristfälligheter vad gäller institutioner som exempelvis sjukvård och utbildning. Dock berörs även sådant som geografiska omständigheter, etniska, religiösa och lingvistiska anspänningar som eventuellt kan resultera i våld, bland annat (Rotberg, 2003, s. 4–5). Även om

somliga aspekter av denna teori må vara relevanta att inkludera så preciserar den inte nödvändigtvis det jag vill undersöka.

Vad som går inom ramen för *failed states* anser jag vara av högsta aktualitet vad gäller talibanernas maktövertagande av Afghanistan. Härvid belyser teorin att failed states främst förknippas med det omfattande våldet som förekommer inom statsgränserna. Våldet är framförallt riktat mot den ledande regimen, däremot förekommer det anspänningar mellan grupperingar av olika slag. Inbördeskrig är inte heller främmande inom ramen för vad som definierar failed states. Därtill är inte failed states kapabla att försvara sina egna landsgränser (Rotberg, 2003, s. 5–6). Varför denna teori inte appliceras på min undersökning motiveras som så att institutioner inte endast berör våldsmonopolet. Även om våldsmonopolet i Afghanistan kommer att beaktas i denna studie så kommer undersökningen ha en bredare ansats. Detta med tanke på att en undersökning som endast ämnar adressera hur starkt/svagt våldsmonopolet i Afghanistan är riskerar att bli för snäv. Med det sagt uppvisar failed states många likheter med den teori som jag ämnar applicera på min studie. Detta innebär att även om failed states inte är huvudteorin i denna undersökning så är den inte heller utesluten.

Collapsed states uppvisar, i sin tur, flera likheter med vad som är signifikant för en failed state. Huvudskillnaden som går att identifiera inom ramen för en collapsed state är att förhållandena är betydligt mer extrema och sällsynta. Däremot upplever en collapsed state ett regimskifte till följd av att en rivaliserande grupp undanröjer de högst ledande makthavarna (Rotberg, 2003, s. 9–10). Detta innebär att denna teori inte heller kommer vara utesluten i samband med undersökningen.

Med det ovannämnda i åtanke verkar det som att samtliga teorier överensstämmer med varandra, i viss mån. Detta innebär att jag inte nödvändigtvis utesluter dessa teorier med tanke på att de berör statens institutionella förmåga antingen direkt, eller indirekt. Däremot måste jag välja en teori att utgå ifrån. Med detta i åtanke har jag identifierat en relativt nyetablerad teori som jag vill applicera på min undersökning, vid namn ”fragile states”.

2.2 Fragile states

Det teoretiska ramverket vad gäller *fragile states* hämtas från en studie, skriven av Sebastian Ziaja, Jörn Grävingholt och Merle Kreibaum (2019), vid namn ”Constellation of Fragility: an Empirical Typology of States”. Teorin innefattar tydliga resonemang om vad som kännetecknar en så kallad ”fragile state”.

State fragility är ett begrepp som myntades inom den akademiska litteraturen så sent som under 1990-talet i samband med Sovjetunionens kollaps. Begreppet fragile states har utvecklats över tid i syfte att identifiera ett rimligt sätt att mäta

en stats bräcklighet (Ziaja, et al, 2019, s. 302). Vad som sedan kännetecknar state fragility har vanligtvis delats upp i olika typer av dimensioner. En identifiering från tidigare forskare gör gällande att det finns sammantaget tre dimensioner som kännetecknar och definierar en fragile state. Den motivering som ligger bakom dessa dimensioner är att de bedöms som lämpliga i syfte att förstå de centrala sociala klyftor som uppstår inom ramen för en fragile state. Dessa dimensioner berör sådant som *violence control*, *implementation capacity* och *empirical legitimacy* (2019, s. 303).

Den första dimensionen, *violence control*, hänvisar till statens förmåga att hantera utövandet av fysiskt våld inom det givna territoriet. En stat som inte lyckas med att hantera det obehöriga våldsutövandet inom statsgränserna riskerar därmed att förlora våldsmonopolet till förmån för de rivaliserande grupperna (Ibid, 2019, s. 303). I detta sammanhang kan inte medborgarna lita på att staten kan garantera säkerheten eller genomdriva varken regler eller lagar.

Den andra dimensionen, *implementation capacity*, berör statens förmåga att förse sina medborgare med basala tjänster. Dessa tjänster omfattar sådant som exempelvis grundläggande utbildning och sjukvård. Tjänsterna i fråga anses basala utifrån det perspektivet att dessa är universella i en globaliserad värld, oaktat om samhället i fråga är liberalt eller auktoritärt (Ibid, 2019, s. 303).

Den tredje dimensionen, *empirical legitimacy*, beskriver i vilken utsträckning medborgarna samtycker till statens utövande av politisk makt. Även i detta sammanhang kan en stats legitimitet bestå oaktat om den anses liberal eller auktoritär. Vad som kännetecknar en legitim stat, inom ramen för denna dimension, är medborgarnas uppfattning på att styret är rättfärdigt (Ibid, 2019, s. 304).

Vad som gör denna teori relevant för det jag avser att undersöka är att dessa tre dimensioner går att koppla till institutionella företeelser. Vad som sedermera gör teorin av "fragile states" tacksam att applicera på min undersökning är de tydliga avgränsningarna av de tre dimensionerna. Detta gör det avsevärt enklare att förhålla sig till det teoretiska ramverket. Därtill blir det även enklare att återkoppla till teorin i ett senare skede av denna studie. Med det konstaterat kommer jag, som har nämnts ovan, inte utesluta de övriga teoritraditioner som har nämnts i detta avsnitt. Samtliga teorier överensstämmer med varandra i somliga aspekter och avviker i andra. Detta innebär att jag kommer ta hänsyn till samtliga teoritraditioner i syfte att plocka ut de bitar som jag vill fokusera på i denna studie.

Vidare må denna teori, vad gäller fragile states, anses som passande att applicera på min undersökning mot bakgrund av att Afghanistan nämns som ett framstående exempel som förkroppsligar bräckliga stater (Nuruzzaman 2009; Yaqub Ibrahimi 2019; Pherali & Sahar 2018). Institutioners utveckling verkar även ha en avgörande roll i sammanhanget av fragile states.

Noteras bör att Ziaja, et al, inte nödvändigtvis uttrycker att den ledande regimen, i stater som definieras som bräckliga, riskerar att störtas till följd av det externa hotet från rivaliserande grupper. Därför kommer jag att implementera denna aspekt från de ovannämnda teoritraditionerna av failed states och collapsed states i syfte att bättre anpassa det teoretiska ramverket till det fall jag ämnar undersöka.

2.3 Hypotes

Av vad som har konstaterats hitintills kan man göra antagandet att regimskiftet i Afghanistan är en konsekvens av landets institutionella utveckling. Därmed tillåter detta mig att uppställa följande hypotes: regimskiftet i Afghanistan är en följd av att landets institutioner har upplevt en svag utveckling över tid.

2.4 Operationalisering

Med allt som har konstaterats i åtanke blir operationaliseringen tydlig. Detta med tanke på att jag avser undersöka i vilken utsträckning talibanernas maktövertagande i Afghanistan är en konsekvens av utvecklingen av landets institutioner. I detta sammanhang blir det alltså viktigt att operationalisera företeelserna ”institutioner” och ”regimskifte”. Vad som även är viktigt att lyfta i dessa resonemang är vad som kännetecknar bristfälliga institutioner. Därför kommer jag, i samband med definitionen av institutioner, även definiera vad som kännetecknar institutioners utveckling. Utifrån detta kommer jag kunna precisera vad som avgör huruvida en institution är svag eller stark.

2.4.1 Oberoende variabel

Den oberoende variabeln i denna undersökning består av ”institutioner”. Till att börja med kommer jag definiera begreppet för att sedermera adressera vad som kännetecknar en svag respektive stark institution.

Begreppet ”institution” har en relativt bred definition. Härvid belyses främst organisatoriska företeelser, men även omständigheter kopplade till beteenden som reflekterar en bredare konsensus inom ett samhälle som även berör politiska aktörer (Fukuyama, 2015, s. 24). Dessa mönster av beteenden består oaktat vilka

individuella ledare som tillträder och avgår över tiden. Man kan säga att institutioner är permanenta regler som formar, begränsar och kanaliserar mänskligt beteende (Ibid, 2015, s. 6). Vidare är de organisatoriska statliga institutionerna definierade som följer:

The institutions of the state concentrate power and allow the community to deploy that power to enforce laws, keep the peace, defend itself against outside enemies and provide necessary public goods (Ibid, 2015, s. 24).

På grund av uppsatsens ansats så är det de organisatoriska statliga institutionerna som är i fokus. I detta sammanhang är jag främst intresserad av de institutioner som är kapabla till att motverka talibanerna att ta makten i Afghanistan. Rimligtvis bör både statens militära- och polisiära styrkor ingå i detta resonemang. Därför kommer den teoretiska dimensionen *violence control* att undersökas mot bakgrund av Afghanistans militära- och polisiära styrkor.

Inom ramen för den teoretiska dimensionen *empirical legitimacy* framhävs i vilken utsträckning medborgarna samtycker till statens utövande av politisk makt. Legitimitet anses generellt vara en nödvändighet i syfte att uppnå utveckling inom den givna staten. Två grundläggande institutioner som kräver framsteg i syfte att underlätta för utvecklingen i resterande delar av staten är utbildning och sjukvård (Rotberg, 2007, s. 9). Därför kommer denna undersökning även innehålla inslag av dessa institutioner i syfte att adressera statens legitimitet i Afghanistan. Antagandet blir som sådant att om dessa två institutioner uppvisar omfattande brister så bör medborgarna rimligen inte praktisera sitt samtycke till de högst uppsatta ledarnas utövande av politisk makt.

Tilläggas bör att legitimitet inte är en helt oproblematisk variabel att mäta. I sammanhanget går det att tala om flera saker som påverkar legitimiteten i en stat. Däremot framhäver Fukuyama (2004) att legitimitetens fundament består av 2 huvudpunkter. Den första punkten gör gällande att statens institutioner bör fungera ordentligt ur en förvaltningsaspekt. Den andra punkten gör gällande att staten bör uppfattas som legitim av dess medborgare (s. 26). Att adressera huruvida staten uppfattas som legitim eller inte är svårt att mäta såtillvida man inte tillämpar någon form av surveyundersökning. Därför kommer just denna aspekt inte mätas i denna studie. Vidare är det inte heller oproblematiskt att adressera den afghanska statens legitimitet mot bakgrund av landets historia. Däremot verkar det som att sjukvård och utbildning är 2 institutioner som är grundläggande för statens legitimitet och därför inkluderas dessa som indikatorer på legitimitet. Därutöver finns det säkerligen fler institutioner som stärker eller försvagar statens legitimitet. Därför kommer inte jag utesluta att de identifierade institutionerna är de enda som påverkar statens legitimitet.

Det ovannämnda kommer även adressera den teoretiska dimensionen *implementation capacity* med tanke på att det är utbildning och sjukvård som

anses vara bland de mest grundläggande institutionerna inom staten. Detta motiveras inte minst av att främst utbildning, inom konflikttrabbade stater, må förse med högre livskvalitet och sedermera öka det politiska deltagandet bland medborgarna (Pherali & Sahar, 2018, s. 239). Därför bör rimligtvis utbildning och sjukvård vara två institutioner som faller inom ramen av basala tjänster. Vidare berörs även dessa indikatorer som en passande operationalisering av denna teoretiska dimension (Ziaja, 2019, s. 306). Dessa indikatorer inkluderas alltså i syfte att bättre överensstämma med den teoretiska definitionen och därmed stärka validiteten (Esaiasson, et al, 2017, s. 22).

Det bör, i sammanhanget, konstateras att institutionell utveckling må variera beroende på vilken del av världen man väljer att undersöka. Somliga stater omfattas av institutionella företeelser som utvecklas på ett visst sätt som inte nödvändigtvis replikeras i andra stater. Däremot finns det en konsensus som gör gällande att förändringar inom ramen för statliga institutioner sker i kontexten av ekonomisk tillväxt. Därutöver betonas även att institutioner omfattas av legitima ideal som även präglar dess utveckling. Legitimitet bör, i sammanhanget, kopplas till tillgång av sjukvård, rättvisa samt fördelning av resurser. Vad som även framkommer är att institutionell utveckling sker över tid, vilket även är något som skall beaktas i denna uppsats (Fukuyama, 2015, s. 40).

2.4.2 Beroende variabel

Undersökningens beroende variabel består av ”regimskifte”. Som påstått tidigare är talibanernas maktövertagande av Afghanistan i fokus. Vad som sedan kännetecknar ett maktövertagande varierar. Härvid går det att tala om exempelvis ett maktskifte eller statskupp. Även om dessa begrepp må överensstämma med varandra i somliga aspekter så preciserar det inte nödvändigtvis talibanernas maktövertagande i Afghanistan. Därmed kommer min beroende variabel bestå av regimskifte.

Syftet till varför jag väljer att precisera min Y- variabel till ”regimskifte” är på grund av att definitionen av andra tänkbara begrepp avviker för mycket från det fall jag ämnar undersöka. I sådana fall må det eventuellt uppstå en situation vid vilket jag inte undersöker det som jag ämnar undersöka, med tanke på att det uppstår brister vad gäller begreppsvaliditeten (Esaiasson, et al, 2017, s. 59).

Definitionen av regimskifte kan kategoriseras i olika delar. Hagan (1989) framhäver att regimskifte definieras som en förändring i statens centrala ledningsorgan. Därtill går regimskifte att precisera till fem olika kategorier. Dessa kategorier grundas främst på hur ”milda” eller ”dramatiska” regimskiften anses vara (s. 508). Med detta i åtanke identifieras en särskild kategori av regimskifte som är bäst lämpad för min undersökning:

There is a revolutionary transformation in which a political group is replaced by an "antisystem" group that fundamentally restructures the political system. In cases in which a previously excluded political group takes power by overthrowing the entire political establishment, the changes are most dramatic because the new regime rearranges the entire domestic political order by rewriting political norms, changing basic structural arrangements, and ultimately altering the influence (even existence) of formerly dominant socioeconomic elites. These type V changes result from either of two mechanisms: (1) the overthrow of the establishment by a mass-based, organized movement (as in the Chinese, Cuban, and Nicaraguan revolutions) or (2) the permanent intervention by antisystem, junior elements of a politicized military (as in the Egyptian, Ethiopian, and Iraqi revolutions) or by senior military elements in previously nonpraetorian politics (as in the right-wing military assaults on the institutionalized democracies of Chile and Uruguay). (Ibid, 1989, s. 509).

Hagan specificerar denna kategorisering av regimskifte närmare med hjälp av ett par punkter. Till att börja med benämner Hagan denna kategorisering av regimskifte som ett resultat av en revolution. Därför anges att den maktövertagande gruppen har övertygelser som drastiskt skiljer sig från den ledande makten som ersätts. Vidare konfronterar den revolutionerande gruppen eventuella oppositioner som ifrågasätter gruppens legitimitet (Ibid, 1989, s. 512).

Utifrån Hagans resonemang står det sig lämpligt att den förstnämnda mekanismen, i denna kategorisering av regimskifte, är tillämpbar på min undersökning. Vill säga störtandet av det etablerade styret av en massbaserad, organiserad rörelse. Denna definition av regimskifte kommer alltså ligga till grund för undersökningen.

3 Metod & material

I detta avsnitt kommer undersökningens metodologiska tillvägagångssätt att presenteras, samt framhäva varför den föreliggande forskningsdesignen är väl lämpad för denna studie. Därutöver kommer även materialet för denna studie att redovisas samt diskuteras.

3.1 Forskningsdesign

Denna undersökning kommer att genomföras som en fallstudie. Detta motiveras av att jag endast är intresserad av att undersöka talibanernas maktövertagande i Afghanistan, 2021. Fallstudiedesign anses som lämplig ur den aspekten att man blir mer närgången det fall man ämnar undersöka för att sedermera dra slutsatser. En av de främsta nackdelarna med en fallstudiedesign grundas på att de slutsatser man gör inte nödvändigtvis är representativt för andra fall (Badersten & Gustavsson, 2015, s. 109).

Med tanke på fallet och teorin som appliceras i denna uppsats formas forskningsdesignen som en teoriprövande fallstudie. Detta mot bakgrund av att teorin uppvisar konkreta hypoteser som prövas på ett empiriskt material (Esaiasson, et al, 2017, s. 41). Slutsatserna som sedermera görs adresserar huruvida teorin stärks eller försvagas.

Vad som är grundläggande i resonemanget vad gäller fallstudier är att slutsatser om orsak och verkan kräver jämförelser (Ibid, 2017, s. 109). Denna faktor har jag valt att förhålla mig till genom att analysera statistik som visar hur de militära- och polisiära styrkorna i Afghanistan har varit finansierade under de senaste 20 åren. Vad som sedermera avgör att jag hämtar statistik från de senaste 20 åren är för att det senaste talibanska styret i Afghanistan störtades av Amerikanerna 2001. Vad som även motiverar detta är, som har nämnts ovan, att institutioner utvecklas över tid. Detsamma kommer gälla för de institutionella företeelser som berör utbildning och sjukvård. På så sätt drar jag nytta av tidsföljden mellan variablerna i syfte att fastställa kausaliteten mellan dessa (Ibid, 2017, s. 69). Vad som klassificerar detta som en jämförelse är att jag söker jämföra de statistiska parametrarna som beskriver årliga förändringar.

Jag ämnar även tillämpa så kallad process-spårning. En process-spårning, i regel, söker identifiera de mellanliggande kausala processerna mellan en eller flera oberoende variabler och utfallet på den beroende variabeln. Process-spårningen

tvingar, med andra ord, forskaren att överväga de alternativa sätt på vilket ett utfall skulle kunna ha realiserats (Ibid, 2017, s. 129). Detta erbjuder sedermera en möjlighet att kartlägga de potentiella kausala stigar som är konsistenta med utfallet. Därutöver har process-spårning främst kommit till användning i studier i vilket värdet på den beroende variabeln (utfallet) redan är känt på förhand. Vidare motiveras en process-spårning som lämplig att tillämpa på min undersökning med att fokus inte ligger på själva utfallet utan snarare på processen (Ibid, 2017, s. 130). Mekanismspåringen ses alltså som en form av beskrivning i vilket fokus ligger på att vaska fram detaljer på en lägra analysnivå. Jag kommer alltså inte undersöka ytterligare förklaringsvariabler eller analysenheter utan gör fler observationer inom den analysenhet som jag har valt att undersöka (Teorell & Svensson, 2007, s. 249).

Vad som är signifikant med en teoriprovande process-spårning är att hämta en teori som har tillämpats i andra studier. Detta görs i syfte att testa huruvida det empiriska underlaget visar på att de hypotiserade kausala mekanismerna är närvarande inom ramen för det fall som avses undersökas (Beach & Pedersen, 2013, s. 3).

Uppsatsen kommer även vara hypotetiskt-deduktiv i den mån att jag anknyter min undersökning till existerande teoribildning i syfte att konfrontera teorin med ny empirisk kunskap (Teorell & Svensson, 2007, s. 48–49). En hypotetiskt deduktiv metod kan sammanfattas med hjälp av 4 punkter:

1. Framläggandet av en hypotes.
2. Härledning av en eller flera empiriska konsekvenser som gäller om hypotesen är sann.
3. Empirisk prövning av om dessa konsekvenser stämmer.
4. En slutsats om huruvida hypotesen får stöd eller inte (Ibid, 2007, s. 50).

Med det sagt är det inte givet att just de variabler som jag har identifierat och definierat är de enda som orsakar ett kausalt samband. Jag kommer därför inte utesluta att den kausala relation jag undersöker är fullkomligt riskfri. En sådan variabel som jag inte tar hänsyn till i denna undersökning är exempelvis graden av korruption inom dessa institutioner.

Vad gäller den applicerade teorin så kommer jag att återkoppla till de tre identifierade dimensionerna, vill säga *violence control*, *implementation capacity* och *empirical legitimacy*. Detta kommer tillåta mig att diskutera och sedermera dra slutsatser kring det empiriska materialet.

3.2 Material och avgränsning

Materialet i denna studie kommer variera, däremot kommer det främst bestå av statistik från olika källor. Denna statistik kommer hämtas från världsbanken och Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Vad som är viktigt att betona i sammanhanget är att det förekommer svårigheter vad gäller att hitta statistik som redovisar dessa institutioners budgetering och finansiering. Däremot är det betydligt lättare att hitta statistik som visar hur den afghanska militären och polisen, exempelvis, har finansierats med hjälp av internationellt bistånd. Även om statistik, i vilket budgetering tillsammans med finansiering redovisas, vore önskvärt att ta del av så förlitar sig Afghanistan, till hög utsträckning, på internationellt bistånd (Rotberg, 2007, s. 119). Därför är det inte ett helt orimligt antagande att det internationella biståndet är representativt för hur dessa institutioner finansieras i största allmänhet med tanke på att den statliga budgeten, tidigare år, har överskridits med cirka 75 procent av det internationella biståndet (Ibid, 2007, s. 123).

Utöver statistiken kommer denna uppsats även ha ett inslag av tidigare forskning och rapporter vad gäller dessa institutionella företeelser. Detta motiveras av att fallet skedde, som nämnts ovan, relativt nyligen. Därför är tidigare forskning om Afghanistan och dess institutioner ett värdefullt material i syfte att adressera dess utveckling. Med detta i åtanke kommer min uppsats ge en bild av den vetenskapliga diskursen på området. Med andra ord blir alltså denna uppsats kumulativ i den mening att jag lutar mig mot andra forskares axlar (Esaiasson, et al, 2017, s. 20–21). Därmed kommer den statistiska redovisningen ses som en fingervisning på hur den institutionella utvecklingen har sett ut i Afghanistan. Rapporterna och studierna kommer sedermera komplettera den statistik som redovisas i syfte att lyfta olika resonemang som förs av forskare som har studerat den institutionella utvecklingen i landet.

Därtill återstår även problematik vad gäller de studier och rapporter som jag väljer att inkludera i analysen. Denna problematik bygger på att hitta information som visar finansiering av de berörda institutionerna. Då viss information från somliga icke-statliga organisationer må vara sekretessbelagda, återstår det en risk att den information jag hittar inte är representativ för hur finansieringen har sett ut i sin helhet. Däremot kommer förhållningssättet vara som sådant att den information som går att hämta från diverse studier och rapporter blir en fingervisning på hur finansieringen av främst sjukvård och utbildning har sett ut i sin helhet. Därmed kommer allt material som behandlas i analysen att komplettera varandra i förhoppning att enklare dra slutsatser om finansieringen av de berörda institutionerna.

Med det sagt kommer denna studie att innehålla både primärmaterial, i form av statistik, och sekundärmaterial i form av studier och rapporter.

3.3 Statistik

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

Den statistik som redovisar hur mycket internationellt bistånd Afghanistan har tilldelats genom åren hämtas från SIPRI. Denna statistik hänvisar främst till de militära styrkorna och den nationella säkerheten (polisen) inom ramen för Afghanistan security forces fund (ASFF). Klarläggas bör är att denna statistik endast visar det bistånd som USA och diverse icke-statliga organisationer har donerat till den afghanska militären. Vad som motiverar detta är att efter talibanregimens fall, 2001, formades nya militära enheter. Dessa enheter var, förvisso, tränade av stater som var medlemmar i NATO, däremot stod USA som en huvudaktör i detta, både i verksamhet av finansiellt stöd och kompetensdrivande (Rotberg, 2007, s. 33). En eventuell nackdel vad gäller statistiken är att den inte redovisar det internationella bistånd som kommer från andra statliga aktörer. Det uppstår även svårigheter att hämta information från somliga organisationer med tanke på att mängden av internationellt bistånd, i somliga fall, är sekretessbelagd (Fayez, 2012, s. 67).

Information kring det internationella bistånd som kommer från olika stater går, med all förmodan, att hitta utan större problematik. Däremot återstår svårigheter i att hitta statistik som utgör en samlad redovisning av hur mycket samtliga stater har bidragit i form av bistånd, och hur detta bistånd sedermera har fördelats mellan de berörda institutionerna. Även om möjligheten finns att handplocka denna statistik från olika stater och organisationer så blir det, tyvärr, inte möjligt på grund av tidsbrist.

Varför just ASFF är en relevant organisation är på grund av att de bidrar, som påstått ovan, finansiellt-och kompetensdrivet stöd till Afghanistans nationella säkerhetsorganisation ANDSF (Afghan National Defense and Security Force). Vidare grundades ASFF med ambitionen att uttradera de hot som riktas mot Afghanistan, interna som externa (SIGAR, 2017).

Världsbanken

Statistik i vilket utbildning och sjukvård redovisas hämtas från världsbanken. Trots att de statistiska parametrar som världsbanken redovisar inte beaktar finansiering av dessa institutioner så redovisas trots allt tillgängligheten av dessa. Därutöver visas även inskrivningar av elever inom skolor som erbjuder basal utbildning, oaktat vilken ålder eller kön dessa elever än må vara. Denna statistik redovisar årliga förändringar från 2001 till 2019. Som tidigare nämnt vore det optimalt att hämta statistik som visar årliga förändringar som sträcker sig till nuvarande år, 2021. Däremot bör det inte stå som en stor problematik i det avseendet att denna statistik ändå visar årliga förändringar som skett över en

period på 18 år, vilket borde vara tillräckligt lång tid för att adressera den institutionella utvecklingen.

Trots att statistiken som hämtas från världsbanken inte redovisar hur utbildningen i Afghanistan har finansierats årligen, går statistiken ändå att anknyta till den teoretiska dimensionen av *empirical legitimacy*. Detta då det möjligtvis går att adressera huruvida den kan anses vara rättvis eller inte. Statistiken kommer sedermera kompletteras med gamla studier och rapporter om utbildningen i Afghanistan. Syftet med detta är att möjliggöra för att dra slutsatser kring det samlade materialet, samt få en uppfattning av hur dessa institutioner har finansierats över tid.

Statistiken anknuten till sjukvård hänvisas till förväntad livslängd i Afghanistan och hur den har förändrats över tid. Påpekas bör att förväntad livslängd inte endast kopplas till sjukvård. Härvid går det att tala om exempelvis nutrition eller hygieniska förhållanden. Däremot må denna statistik ge en fingervisning på hur sjukvårdens utveckling i Afghanistan har påverkat den förväntade livslängden av dess befolkning. Varför jag väljer att inte inkludera annan statistik som är tätare förknippad med sjukvården i Afghanistan grundar sig på flera aspekter. Till att börja med visar den statistik som finns tillgänglig endast finansiering av den afghanska sjukvården utifrån vad som har givits från enskilda organisationer. Vill säga att den statistik som jag har lyckats hitta inte är tillräckligt heltäckande. Därtill är det inte endast icke-statliga organisationer som bidrar med finansiering till sjukvården i Afghanistan, vilket gör det ännu svårare att hitta heltäckande statistik. Därutöver visar det sig vara ännu svårare att hitta statistik som redovisar finansieringen av sjukvården över ett spann på 20 år, även i detta fall.

4 Analys

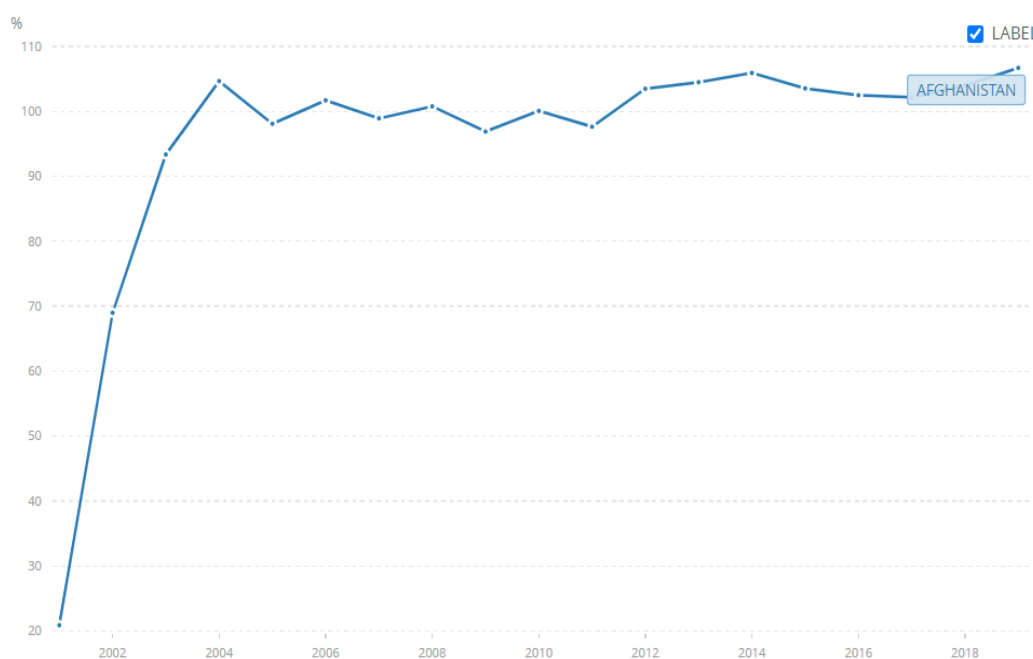
I detta avsnitt kommer analysen av det insamlade materialet att genomföras. Analysen kommer byggas på det teoretiska ramverket av "fragile states" som har presenterats ovan. Vill säga att återkoppling kommer göras vad gäller *empirical legitimacy*, *violence control* och *implementation capacity*. Som påstått i tidigare avsnitt så återstår det svårigheter vad gäller identifikation av statistik som visar hur dessa institutioner finansieras. Därför kommer jag redovisa statistik på skolinskrivningar och förväntad livslängd. Syftet till varför just denna statistik inkluderas grundar sig på att tydligare adressera de teoretiska dimensionerna av *implementation capacity* och *empirical legitimacy*.

Analysen är uppdelad i tre delar i vilka varje institution kommer att bearbetas med hjälp av det identifierade materialet. Därefter kommer de resonemang som förs i analysdelen att sammanfattas och diskuteras i avsnittet för "Diskussion och slutsatser".

4.1 Skolinskrivningar

Vad gäller utbildning har Afghanistan upplevt en framgångsrik utveckling under 2000-talet. Tillgängligheten till utbildning har fluktuerat i perioder, däremot framställs utbildning som en av de mest etablerade institutionerna i Afghanistan, med hjälp av internationellt bistånd (Fayez, 2012, s. 65). De framsteg som Afghanistan har genomgått redovisas genom antalet elever som är inskrivna i skolor som erbjuder grundskoleutbildning:

Diagram 1: antalet skolinskrivningar i Afghanistan. Källa: Världsbanken 2019a.

Bruttoinskrivningskvoten för grundskolan beräknas genom att dividera antalet elever som är inskrivna i grundskolan, oavsett ålder, med befolkningen i samma åldersgrupp (Ibid, 2019a).

Något som har uppmärksammats i samband med skolinskrivningar i Afghanistan är att det, ur ett historiskt perspektiv, inte har varit särskilt jämställt med tanke på att kvinnor, genom åren, har exkluderats från att ha tillgång till en grundläggande utbildning (Pherali & Sahar, 2018, s. 245). Av allt att döma står sig inbördeskriget i Afghanistan som en konkurrenskraft mot den basala utbildningen i landet. Vad som orsakar detta är främst otillgängligheten av basal utbildning. Detta må leda till att yngre krafter söker sig till beväpnade grupper i syfte att få en större möjlighet att uppnå en önskvärd levnadsstandard (Ibid, 2018, s. 241). Därför har utbildning identifierats som ett huvudområde för utveckling i Afghanistan. Detta förtydligas inte minst av att antalet inskrivna elever ökade från cirka en miljon under 2002 till nio miljoner under 2013 (Bizhan, 2018, s. 18).

Trots att antalet skolinskrivningar har ökat sedan 2001, och även hållit en relativt jämn nivå de gångna åren, så återstår det fortfarande svårigheter att uppnå jämställdhet. Oavsett vilken utbildningsnivå som berörs så återstår en skillnad på cirka 19 procent mellan män och kvinnor vad gäller antalet inskrivningar. Därtill kvarstår miljontals barn och ungdomar som inte har tillgång till utbildning utanför de urbana områdena (UNICEF, 2019). Detta har flera förklaringsfaktorer. Härvid talar man inte bara om fattigdomen som präglar barnfamiljer i Afghanistan, men även att arbetsmarknaden är stängd för kvinnor i flera provinser. Ännu en faktor som spelar in i att somliga inte tar del av utbildningen är exempelvis barnarbete, då upp mot 3 miljoner barn i en ålder mellan 5 och 17 är mer eller mindre i behov av att arbeta och har därav inte möjligheten att utbilda sig. Trots att somliga ägnar

sig åt barnarbete så kan de fortfarande ta del av utbildningen i Afghanistan, i viss mån. Däremot framhävs det att av dessa 3 miljoner så är flickor de som löper störst risk att inte ta del av utbildningen överhuvudtaget. Detta på grund av att det är flickor som, i högre grad, utsätts för våld och förtryck i olika former (Ibid, 2019).

Trots att stora insatser har gjorts i syfte att förbättra kvaliteten och tillgängligheten av utbildning i Afghanistan så har den inte nödvändigtvis fått den effekt man initialt hoppades på. Det må vara ett antagande att vägen mot ett mer inkluderande utbildningssystem har varit hämmande för de som inte har haft möjligheten att ta del av den överhuvudtaget. Härvid har det uppstått segregation i den utsträckning att somliga historiskt har exkluderats från att ha tillgång till basal utbildning. Därför må detta ha varit destruktivt bland somliga grupper i samhället vilket har, sedermera, ökat klyftorna mellan dessa (Fayez, 2012, s. 241).

Det är inte heller ovanligt att de problem som präglar det afghanska samhället reflekteras inom utbildande institutioner. Det har förekommit exempel i vilket studerande ungdomar radikaliseras av militära grupper som exempelvis talibanerna eller IS (Pherali & Sahar, 2018, s. 249). Att identifiera och attackera skolverksamheter må även vara ett sätt för talibanerna att underminera statens legitimitet. Därtill försvagas även statens inflytande över skolverksamheter som befinner sig i periferin (Ibid, 2018, s. 247). Flera provinser som befinner sig i periferin har upplevt stora svårigheter generellt vad gäller utvecklingen av deras institutioner oaktat hur närvarande talibanerna eller IS är i dessa områden. Somliga donatorer har framhållt just det att provinser som befinner sig i periferin upplever markanta brister vad gäller kapaciteten i utbildningssektor, vill säga att i just sådana områden tenderar kapaciteten att vara lägst (Strand, 2015, s. 8).

Det internationella biståndet till utbildningssektorn såg en utveckling på cirka 281 procent från 2002 till 2013. Detta innefattar bistånd som kommer från olika former av organisationer som sedan delegeras till olika insamlingar som åsyftar att utveckla utbildningen i Afghanistan. Däremot har det uppstått problematik vad gäller implementeringen av biståndet. Somliga icke-statliga organisationer menar att de önskar delta i implementeringsprocessen i syfte att bättre kontrollera vad pengarna används till (Ibid, 2015, s. 11). Med detta i åtanke må det uppstå en situation vid vilket korruption möjliggörs för de aktörer vars uppgift är att investera det tilldelade biståndet. Det går dock inte att undkomma att utbildningssektorn i Afghanistan är en institution som upplevt en god utveckling vad gäller tillgång, finansiering och jämlikhet, till viss del.

När den förre presidenten, Ashraf Ghani, tillträdde prioriterades särskilda initiativ för att reducera och sedermera utrada korruptionen i institutioner som utbildningssektorn. Det var tydligt att denna ambition var, efter Ghanis tillträdande, tidskrävande i den mån att man inte kunde förvänta sig en förändring förens inom ett antal år. Härvid har det uppstått frågetecken gällande kompetensen

hos den afghanska förvaltningen och på vilket sätt de utnyttjar de finanser som tilldelats som bistånd från olika aktörer (Ibid, 2015, s. 7–8).

Vad som sedermera har föranlett dessa problem vad gäller utbildningssektorn i Afghanistan må variera. Däremot gör Pherali och Sahar (2018) gällande att för mycket uppmärksamhet har lagts på att utveckla militären och den nationella säkerheten. Därför blir antagandet att problematiken, vad gäller våld och radikaliserings i utbildningssektorn, har förbisetts till förmån av de insatser som har gjorts i syfte att upprätta våldsmonopolet. Detta gäller både finansiella aspekter såväl som kompetensdrivande (s. 252).

4.2 Sjukvård

Vad gäller sjukvården i Afghanistan så har den sett en utveckling från talibanregimens fall under 2001. Även denna institution har upplevt ojämlikhet i den mån att det inte alltid har varit en självklarhet att kvinnor får vård i samband med exempelvis graviditeter. Med hjälp av icke-statliga organisationer har kvinnor, under en period på ett år, fått större tillgång till denna typ av vård. Härvid talar man om en förändring från ca 3,3 procent upp till 62 procent inom särskilda provinser (Rotberg, 2007, s. 100). Allt som oftast är det just icke-statliga organisationer som bidrar med finansiering till sjukvården i Afghanistan. Däremot återstår frågetecken vad gäller ineffektiviteten i hur finanserna implementeras. Detta belyser ett inkapabelt ledarskap som somliga icke-statliga organisationer ifrågasätter (Dastan, et al, 2021, s. 13). Sjukvården är, vill säga, starkt beroende av bistånd och finansiering från andra stater eller organisationer. Under flera år har över 50 procent av utgifterna vad gäller sjukvård finansierats av utländska aktörer (MOPH, 2020).

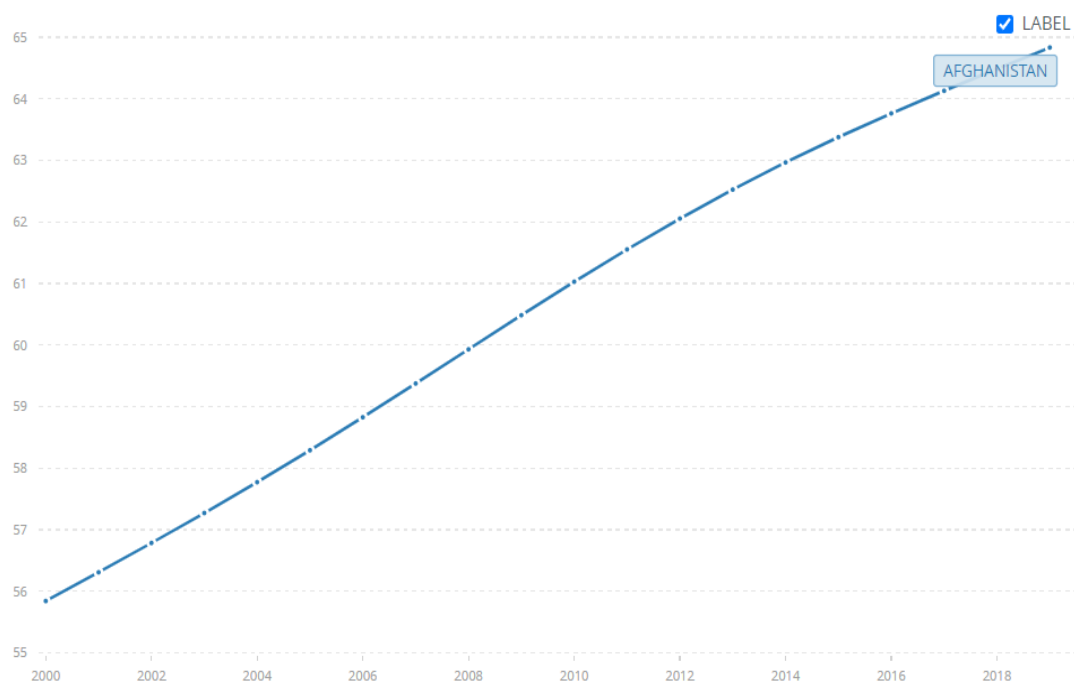
Den statliga finansieringen av sjukvården i Afghanistan har även varit en stor problematik i flera år. Endast 2,3 procent av den totala budgeten har delegerats till sjukvården. Därför har finanser från diverse donatorer spelat en avgörande roll för att uppnå den goda utvecklingskurvan. Under 2018 framfördes en reform vars målsättning var att expandera den basala hälsovården över flera provinser genom att kontraktera icke-statliga organisationer. Vill säga att de provinser som inte staten lyckas leverera och tillgodose sina medborgare med basal hälsovård blir ett uppdrag för de kontrakterade organisationerna. Denna reform sattes inte i verk förens januari månad, 2019. Detta innebär att denna reform knappt hunnit sättas i verk innan talibanerna tog makten i landet (GFF, 2021).

Däremot har sjukvården sett en förändring vad gäller tillgänglighet från 2002, då sjukvårdsfaciliteter ökade från 9 procent till 57 procent, 2012 (Bizhan, 2018, s. 18). Trots den omfattande utvecklingen så har det även uppstått olika konsekvenser av detta. En sådan konsekvens som har uppstått i samband med den omfattande utvecklingen är exempelvis bristen på utbildad vårdpersonal. Detta då

antalet nybyggda faciliteter såg en snabbare utveckling, vilket står som ännu ett tecken på ineffektivitet (Frost, et al, 2016, s. 6).

Sjukvårdsfaciliteter är inte heller befriade från regeringsfientliga grupper. Under första halvåret av 2021 rapporterades flera attacker mot sjukvårdsfaciliteter som utförts av sådana grupper. Flera av dessa attacker har lett till dödsfall (UNAMA, 2021). Detta har även varit fallet historiskt. I takt med att den statliga närvaron har minskat i somliga byar och städer så har även tilliten till sjukvården även minskat. Även detta har varit till fördel för beväpnade grupper som talibanerna och IS i syfte att rekrytera fler medlemmar (Pherali & Sahar, 2018, s. 246). Detta återstår som en problematik i den mån att majoriteten av medborgarna i Afghanistan är bosatta ute i landsbygden (Frost, et al, 2016, s. 6).

Diagram 2: förväntad livslängd i Afghanistan. Källa: Världsbanken 2019b.

Förväntad livslängd hänvisar till det genomsnittliga antal år en nyfödd förväntas leva om dödlighetsmönstret vid tidpunkten för födseln förblir konstanta i framtiden (Ibid, 2019b).

Av vad som har konstaterats ovan verkar det som att sjukvården har utvecklats markant i den mån att allt fler har tillgång till den. Därför är det inte ett orimligt antagande att den bredare tillgängligheten av basal sjukvård har haft en inverkan på den förväntade livslängden.

Vad som visas i diagrammet påvisar just den utvecklingskurva som vissa studier och rapporter gör gällande. Härvid redovisas en ökning av den förväntade livslängden i Afghanistan som, under början av 2000-talet uppmättes till en snittålder av cirka 56, till en uppmätt snittålder av cirka 64 under 2019. Detta trots

att talibanerna successivt återupprättat sin organisation och lyckats rekrytera mer frekvent efter dess regim föll under 2001 (Harpviken, 2012, s. 210). Trots det omfattande inbördeskriget i Afghanistan så har den förväntade livslängden, både vad gäller kvinnor och män, ökat. Man kan göra antagandet att den förväntade livslängden må ha ökat ännu mer om man ponerar att inbördeskriget inte hade varit lika omfattande, om man beaktar dödsfall som förekommer i samband med dispyter kopplat till talibaner eller dylikt. Däremot säger det ändå någonting om den institutionella förmågan vad gäller sjukvård att den förväntade livslängden har ökat, inbördeskriget till trots.

Sjukvården i Afghanistan är, såsom utbildningssektorn, inte heller helt fri från korruption. I sammanhanget har det noterats att kostnaderna för en medborgare att få vård kan, i vissa fall, vara orimligt höga. Inom dessa resonemang framförs det att medborgare måste betala pengar ur egen ficka för att få den vård de önskar. Därför har det uppstått fall i vilket somliga som arbetar på sjukvårdsfaciliteter begär mer pengar än vad det skulle kosta att få vård i normala fall. De som upplever svårigheter att bemöta de orimliga kostnaderna för sjukvård i Afghanistan kommer därav inte ha lika stor möjlighet att ta del av den (Frost, et al., 2016, s. 5).

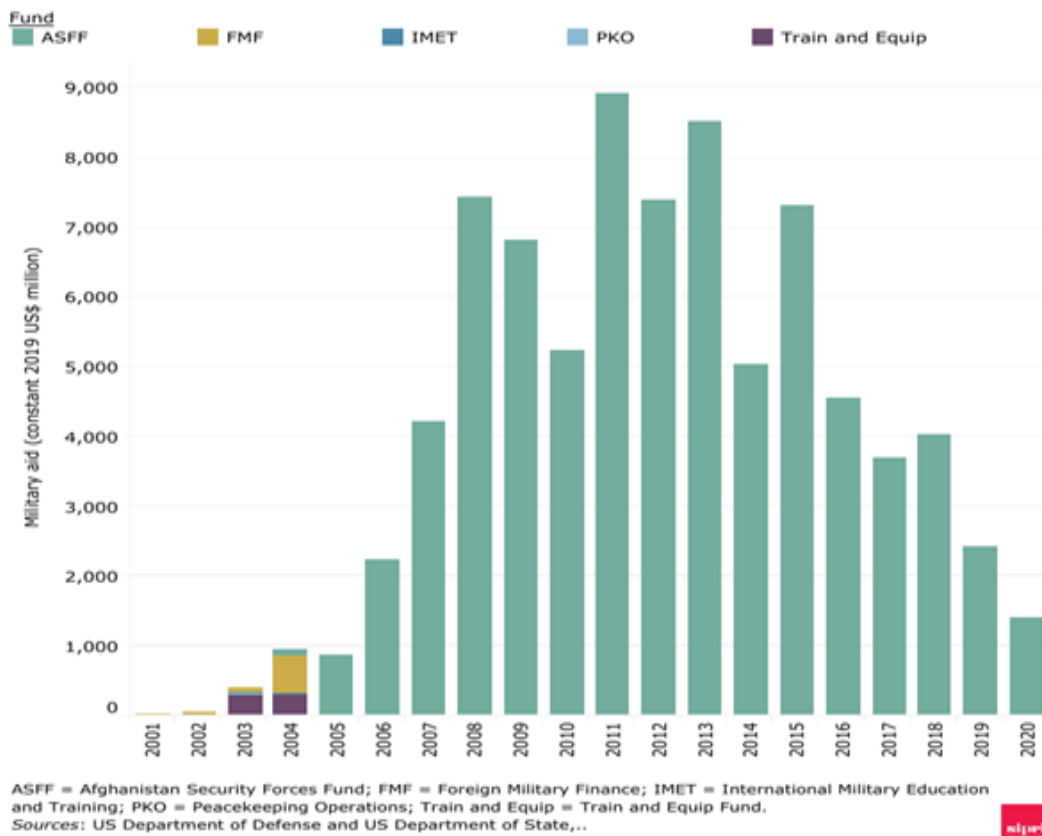
4.3 Polisen och militären

De polisiära- och militära styrkorna i Afghanistan har varit ett huvudområde för kompetensutveckling och det internationella biståndet. Härvid har det varit viktigt att återuppbygga våldsmonopolet i syfte att bättre kontrollera våldet som förekommer inom statsgränserna. I sammanhanget har det varit viktigt för den nationella säkerheten och militären att ta del av resurser och erfarenheter från de utländska aktörer som verkade i landet (Rotberg, 2007, s. 65). Därför har expansionen av dessa varit en viktig del i att återuppbygga nationen. Detta då ambitionen har varit att främst stärka relationen mellan staten och sina medborgare samtidigt som man försvagar de beväpnade rivaliserande grupper som ett hot för staten (Matsumoto, 2008, s. 71).

Som påstått ovan har USA varit en drivande huvudaktör i syfte att återuppbygga den afghanska militären och förse den med kompetens och resurser (Ibid, 2007, s. 33). Afghanistan Security Forces Fund (ASFF) är en organiserad insamling som grundades av den amerikanska kongressen tidigt 2000-tal (SIGAR 2021). ASFF grundades i syfte att vara just den insamling som reglerar kompetensdrivande och förser den afghanska armén och polisen med olika former av resurser (Ibid, 2021). Utöver detta har USA verkat, genom ASFF, för att professionalisera militären i Afghanistan. Detta innefattar sådant som konsekvent avlöning av deras tjänstemän

samtidigt som man förser den afghanska militären med nya faciliteter och reparation av dess infrastruktur (Ibid, 2021).

Diagram 3: översikt av hur den afghanska militären har blivit finansierad via ASFF. Källa: SIPRI 2021.

Genom ASFF såg den afghanska militären stora framsteg vad gäller finansiering under början av 2010-talet. Vad som ligger till grund för detta är främst talibanernas frammarsch både politiskt och militärt. Detta har inneburit att den afghanska militären har varit i större behov av resurser i syfte att motstå den talibanska frammarschen och befästa styret (Harpviken, 2012, s. 204).

Under Trump-administrationen begränsades de finanser som tilldelades ASFF runt december månad 2020. Detta innebär att de finanser som tilldelades ASFF under årgång 2020 uppnådde runtomkring 3.10 miljarder dollar, däremot var det tilltänkt att ASFF skulle tilldelas runt 4.20 miljarder dollar. Vill säga att 1.10 miljarder av de tilltänkta finanserna till ASFF annullerades. Året därefter tilldelades ASFF cirka 3.05 miljarder dollar, ytterligare en minskning i jämförelse med vad som tilldelades året innan (SIGAR, 2021).

Även mängden trupper som har placerats i Afghanistan uppnådde sin högsta höjd tidigt 2010-tal. Härvid hade antalet amerikanska trupper i Afghanistan uppnått

runt 110 000, vilket även reflekteras utifrån de finanser som tilldelats den afghanska armén under den särskilda perioden. Därefter har antalet trupper som dragits tillbaka successivt ökat (Ibid, 2021). Däremot är det inte en självklarhet att utökandet av antalet trupper i Afghanistan är särskilt produktivt i syfte att bygga den nationella säkerheten (Wulf, 2011, s. 143).

Historiskt sett tillhör det inte ovanligheterna att militära insatser må leda till nya uppror. En metod som används i syfte att upprätta våldsmonopolet inom ett givet territorium är, bland annat, att avvärja privata aktörer inom statsgränserna. Denna metod har, såhär långt i flera olika stater, visat sig vara ineffektiv i den mening att nya konflikter uppstår i samband med detta. Redan under tidigt 2000-tal påbörjades ett sådant initiativ i syfte att avvärja privatpersoner och grupper i Afghanistan. Detta sågs som ett avgörande initiativ för att upprätta våldsmonopolet. Dock var avvärjningen av privatpersoner inte särskilt lyckad i den mening att initiativet inte fullföljdes (Ibid, 2011, s. 143).

Vad som sedermera förtydligar det inkompetenta arbetet som utfördes av de nationella styrkorna är att trupper från privata säkerhetsföretag kontrakterades i syfte att stödja den afghanska regimen genom att vara verksamma i landet. Dessa trupper kontrakteras av olika aktörer. Dessa aktörer kan, bland annat, bestå av Pentagon eller olika stater. Med tanke på att dessa trupper tillhör privata säkerhetsföretag så är det inte alldeles enkelt att adressera hur många de är eller hur stora trupperna är. Därtill är de trupper som är kontrakterade av dessa privata säkerhetsföretag inte alltid pålitliga i den bemärkelsen att det har förekommit olika typer av skandaler i vilket sådana trupper är inblandade. Dessa skandaler är, allt som oftast, kopplade till att de kontrakterade trupperna missbrukar sin makt på ett eller annat sätt (Ibid, 2011, s. 143–144). Trots att privata säkerhetsföretag verkar i flera stater runtom i världen så går det inte att undkomma vad dess närvaro antyder vad gäller styrkan av det nationella våldsmonopolet.

Trots att den afghanska militären och polisen har sett ett tillskott i andra statliga aktörer och privata säkerhetsföretag så har det även uppstått problematik att befästa säkerheten i de södra delarna av landet. Vad som gjorde detta problematiskt var att det var just i de södra delarna av Afghanistan som upproren startade. Därtill hade internationella aktörer som uppgift, i början av 2000-talet, att verka i de södra delarna i landet i syfte att utradera hotet från al-Qaida och högt uppsatta talibaner. Därför ingick inte uppgiften att skydda de afghanska medborgarna i just den delen av landet. Konsekvenserna av detta blev sedermera att medborgarna som var bosatta i denna delen av landet fick utstå med de skador som detta initiativ resulterade i (Harpviken, 2012, s. 211).

Ineffektiviteten att befästa styret i alla delar av Afghanistan ligger, enligt Ibrahimi (2019), rotad i en centraliserad kontroll av staten. Detta innebär i sin tur att den afghanska staten har försökt kontrollera periferin från Kabul, bland andra städer. Konsekvensen av detta utgör en svag institutionell relation mellan staten och dess medborgare. Detta kan ha föranlett den ineffektivitet som våldsmonopolet

uppvisar vad gäller, exempelvis, avvärjning av sina egna medborgare. Detta då den svaga relationen mellan staten och dess medborgare utökar stödet för beväpnade rivaliserande grupper som söker störta det etablerade styret (s. 41). Även detta går att koppla till statens legitimitet i den mån att styret, ur ett socialt perspektiv bland statens medborgare, inte är rättfärdigt.

5 Diskussion och slutsatser

Av det som har konstaterats står det sig tydligt att trots de goda framsteg som har gjorts vad gäller utbildning i Afghanistan så har yttre omständigheter i form av konflikter, radikaliserings, etc. hindrat de internationella insatserna från att verka i önskvärd utsträckning. Av allt att döma framstår utbildning som ett av de främsta huvudområden för utveckling i Afghanistan. Vad som pekar på detta är främst det engagemang som går att finna hos de icke-statliga organisationer som bidragit med resurser i form av finansiering och dylikt. Detta är även fallet vad gäller sjukvården, då majoriteten av de finanser som används i syfte att förse medborgarna med basal sjukvård kommer från icke-statliga organisationer och bistånd från andra stater.

Våldsmonopolet har, i sin tur, uppvisat nedåtgående tendenser med tanke på hur finansieringen har successivt minskat de senaste 7–8 åren. Av vad som har gått att utläsa från analysen framhävs att de insatser som har gjorts av USA och andra aktörer har varit avgörande i syfte att upprätthålla och utveckla våldsmonopolet. Då talar man främst i termer av kompetensutveckling samt att förse den afghanska militären med resurser i form av exempelvis vapen.

Den teoretiska dimensionen av *violence control*, som framhäver huruvida staten i fråga lyckas kontrollera det obehöriga våldet inom det givna territoriet eller inte, får ett svar utifrån det som har konstaterats i analysen. Afghanistans våldsmonopol har svårt att kontrollera det obehöriga våldet inom statsgränserna, vilket grundas på flera orsaker. Detta förknippas främst med det våld som förekommer i samband med terrordåd som begås av rivaliserande grupper. Därtill bör det också framhävas att styrkan av våldsmonopolet går att ifrågasättas med tanke på att den afghanska staten inte lyckas avvärja sina egna medborgare. Vill säga att även om ambitionen är att det inte skall förekomma beväpnat våld inom statsgränserna så kan de inte heller avvärja sina egna medborgare, trots att de har försökt.

Statens ineffektivitet att nå ut till särskilda provinser framgår även i samband med analysen. Ju längre bort provinserna ligger från de större städerna desto svagare verkar statens inverkan vara på dessa institutioner. Detta verkar stämma överens med den teoretiska dimensionen av *implementation capacity* i den mån att Afghanistan uppvisar brister vad gäller att förse sina medborgare med basala tjänster. Trots god utveckling i dessa institutioner har staten alltså inte lyckats förse sina medborgare med dessa tjänster inom samtliga provinser. Skulle det vara så att de har lyckats med att förse sina medborgare med dessa basala tjänster så återstår ändå problematik vad gäller jämlikhet och korruption. Detta innebär att

även om det förekommer större problem att förse medborgarna med basala tjänster i perifera områden så innebär det inte nödvändigtvis att förutsättningarna är mycket bättre inom de större städerna.

Vad gäller den teoretiska dimensionen av *empirical legitimacy* står det sig lämpligt att klargöra att legitimiteten, i samband med de berörda institutionerna, går att ifrågasätta. I sammanhanget går det att tala om rättvisa, då det, i samband med analysen, står sig tydligt att somliga aspekter av dessa institutioner inte går inom ramen för rättvisa. Detta mot bakgrund av att utbildning och sjukvård inte är tillgängligt för alla. Trots att stora insatser, för att bredda på tillgängligheten till dessa institutioner, har gjorts på ett framgångsrikt sätt, återstår det fortsatt problematik vad gäller tillgängligheten till dessa inom periferin. Därtill framgår det att kvinnor inte får eller kan ta del av den basala utbildningen inom vissa provinser. Inom de provinser och städer som utbildning är tillgängligt för alla, oaktat vilket kön de har, består ändå majoriteten elever av män. Däremot skadas legitimiteten ändå i den bemärkelsen att dessa institutioner inte går att finansiera endast med statliga medel, utan måste finansieras med hjälp av internationellt bistånd för att de skall fungera. Optimalt vore att möjligtvis inkludera fler institutioner som har en stark koppling till statens legitimitet, däremot, på grund av tidsbrist, var inte detta möjligt.

I början av denna studie formulerades två stycken frågeställningar. Den första frågeställningen ”I vilken utsträckning är talibanernas maktövertagande i Afghanistan en konsekvens av landets institutioner?” kan besvaras utifrån flera aspekter. Vad som framhävs i analysen är just ineffektiviteten hos dessa institutioner. Flera studier och rapporter i analysen pekar på just detta, då staten, i flera avseenden, saknar förmågan att nå ut till särskilda provinser. Därtill försvagas dessa institutioner än mer av intern problematik mot bakgrund av korruption och svag ledning. Detta har alltså tillåtit talibanernas verkande i dessa provinser och förenklat dess ambition att återuppbygga sin organisation.

Den andra frågeställningen ”Hur har de afghanska institutionerna utvecklats över tid?” är lite svårare att besvara. Med tanke på avsaknaden av statistik som redovisar finansiering av sjukvård och utbildning så går det tyvärr inte att dra några djupare konklusioner om dessa. Däremot har den afghanska militären och polisen, under de senaste åren, upplevt en minskning av tilldelade finanser i form av internationellt bistånd genom ASFF. Här går det att utlysa nedåtgående tendenser som överensstämmer med det hypotiserade kausala sambandet. Min generella uppfattning, utifrån de rapporter och studier som inkluderats i analysen, är att sjukvården och utbildningen i Afghanistan har varit välfinansierade, därav den positiva utvecklingen. Dock, på grund av brist på statistik som bekräftar detta på årlig basis, så går det inte att dra några djupare slutsatser som överensstämmer med den föreliggande hypotesen. Givet det som sagts, blir alltså de två formulerade frågeställningarna besvarade.

Vidare har även den metodologiska ansatsen tillåtit mig att identifiera andra kausala stigar som har en inverkan på sambandet mellan min x-och y variabel. I de resonemang som lyfts i analysen står det sig tydligt att andra kausala stigar såsom korruption, svag styrning och ineffektivitet har viss inverkan. Därtill identifieras somliga diskussioner som gör gällande att prioritering av finansiering kring särskilda institutioner har varit hämmande för andra. Därför blir konklusionen som sådan att trots stora insatser vad gäller finansiering och utveckling av dessa institutioner står det sig tydligt att övriga mekanismer, som inte inkluderats i denna studie, har varit bidragande i Kabuls fall.

6 Referenser

6.1 Källor

- Al Jazeera. (den 29 februari 2020). Afghanistan's Taliban, US sign agreement aimed at ending war. Hämtat från Al Jazeera: <https://www.aljazeera.com/news/2020/2/29/afghanistans-taliban-us-sign-agreement-aimed-at-ending-war> den 19 november 2021
- Al Jazeera. (den 17 november 2021). Taliban calls on US Congress to release frozen Afghan assets. Hämtat från Al Jazeera: <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/17/taliban-calls-on-us-congress-to-release-afghan-assets> den 25 november 2021
- BBC News. (den 10 september 2021). Afghanistan: UN Condemns Taliban's Brutal Crackdown on Protests. Hämtat från BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58520146> den 4 november 2021
- BBC News. (den 25 augusti 2021). Afghanistan's economy in crisis after taliban takeover. Hämtat från BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58328246> den 31 oktober 2021
- CNN. (den 16 augusti 2021). Afghan President Ashraf Ghani flees the country as Taliban forces enter the capital. Hämtat från CNN: <https://edition.cnn.com/2021/08/15/asia/afghanistan-taliban-advances-kabul-intl/index.html> den 31 oktober 2021
- Global Financing Facility. (2021). *Global Financing Facility*. Hämtat från Global Financing Facility: <https://www.globalfinancingfacility.org/afghanistan> den 3 december 2021
- Ministry of Public Health. (2020). *Health Financing Progress Report 2020: Islamic Republic of Afghanistan*. Hämtat från MOPH: <https://moph.gov.af/sites/default/files/2020-12/Health%20Financing%20Assessment%20in%20Afghanistan%20-%20July%202020.pdf> den 2 december 2021
- New York Times. (den 15 augusti 2021). Taliban takeover could extinguish U.S. influence in Kabul. Hämtat från New York Times: <https://www.nytimes.com/2021/08/15/us/politics/biden-taliban-afghanistan.html> den 31 oktober 2021
- New York Times. (den 7 oktober 2021). The U.S War in Afghanistan: How It Started and How It Ended. Hämtat från New York Times: <https://www.nytimes.com/article/afghanistan-war-us.html> den 26 november 2021
- SIGAR. (2017). *Reconstructing the Afghan National Defense and Security Forces: Lessons From the U.S. Experience in Afghanistan*. Hämtat från SIGAR:

- <https://www.sigar.mil/interactive-reports/reconstructing-the-andsf/index.html>
den 19 november 2021
- SIGAR. (2021). *Quarterly Report to the United States Congress*. Hämtat från SIGAR:
<https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2021-07-30qr.pdf> den 24 november
2021
- SVT. (den 27 augusti 2021). Hälften av totala biståndet till Afghanistan stoppas. Hämtat
från SVT: <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/halften-av-bistandet-till-afghanistan-stoppas> den 31 oktober 2021
- UNAMA. (2021). *Afghanistan Projection of Civilians In Armed Conflict Midyear Update: 1 January to 30 June 2021*. United Nations Assistance Mission in
Afghanistan. Hämtat från UNAMA:
https://unama.unmissions.org/sites/default/files/unama_poc_midyear_report_2021_26_july.pdf den 3 december 2021
- UNICEF. (2019). *Afghanistan Education Equity Profile for Adolescent Girls*. Hämtat
från UNICEF:
<https://www.unicef.org/rosa/media/5491/file/Afghanistan%20E2%80%93%20Education%20Equity%20Profile%20for%20Adolescent%20Girls.pdf> den 5
december 2021
- Världsbanken. (2019). *School Enrollment, primary (% gross)- Afghanistan*. Hämtat från
Världsbanken:
<https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRR?locations=AF> den 4
december 2021
- Världsbanken. (2019). *Life Expectancy at Birth total(years)- Afghanistan*. Hämtat från
Världsbanken:
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?end=2019&locations=AF&start=2000> den 1 december 2021

6.2 Litteratur

- Badersten, B., & Gustavsson, J. (2015). *Vad är statsvetenskap? Om undran inför politiken*. (2:a uppl.). Studentlitteratur.
- Beach, D., & Pedersen, R. B. (2013). *Process-Tracing Methods: Foundations and Guidelines* (2:a uppl.). Ann arbor: University Michigan Press.
doi:10.3998/mpub.10072208
- Bizhan, N. (2018). *Building Legitimacy and State Capacity in Protracted Fragility: The Case of Afghanistan*. LSE- Oxford Commission.
- Dastan, I., Abbasi, A., Arfa, C., Et al. (2021). Measurement and determinants of financial protection in health in Afghanistan. *BMC Health Services Research*.
doi:10.1186/s12913-021-06613-y
- Esaiasson, P., Giljam, M., Henrik, O., Towna, A., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (5:e uppl.). Wolters Kluwer.
- Fayez, H. (2012). The Role of Foreign Aid in Afghanistan's Reconstruction: A Critical Assessment. *Economic and Political Weekly*, 47(39), 65-70.
- Frost, A., Wilkinson, M., Boyle, P., & al, E. (2016). An assessment of the barriers to accessing the basic package of Health Services (BPHS) in Afghanistan: was the BPHS a success? *Globalization and health*. doi:10.1186/s12992-016-0212-6

- Fukuyama, F. (2015). *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*. Wall Street Journal.
- Fukuyama, F. (2004). *State-building: Governance and World Order in the 21st Century*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Hagan, J. D. (1989). Domestic Political Regime Changes and Third World Voting Realignments in the United Nations 1946-84. *International Organization*, 43(3), 505-541.
- Harpviken, K. B. (2012). The transnationalization of the Taliban. *International Area Studies Review*, 15(3), 203-299. doi:10.1177/2233865912460387
- Matsumoto, Y. (2008). Education for Demilitarizing Youth in Post-Conflict Afghanistan. *Research in Comparative and International Education*, 3(1), 65-78. doi:10.2304/rcie.2008.3.1.65
- Nuruzzaman, M. (2009). Revisiting the Category of Fragile and Failed States in International Relations. *International Studies*, 46(3), 271-294. doi:10.1177/002088171004600301
- Pherali, T., & Sahar, A. (2018). Learning in the chaos: A political economy analysis of education in Afghanistan. *Research in Comparative and International Education*, 13(2), 239-258. doi:10.1177/1745499918781882
- Rotberg, R. I. (2003). *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*. Brookings Institution Press, World Peace Foundation.
- Rotberg, R. I. (2007). *Building a New Afghanistan*. Washington D.C.: Brookings Institution Press, World Peace Foundation.
- Strand, A. (2015). *Financing education in Afghanistan: Opportunities for action*. Oslo: Education for Development. CMI.
- Teorell, J., & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Wulf, H. (2011). The Privatization of Violence: A Challenge to State-Building and the Monopoly of Force. *The Brown Journal of World Affairs*, 18(1), 137-149.
- Yaqub Ibrahim, S. (2019). Afghanistan's Political Development Dilemma: The Centralist State Versus a Centrifugal Society. *Journal of South Asian Development*, 14(1), 40-61. doi:10.1177/0973174119839843
- Ziaja, S., Grävingsholt, J., & Kreibaum, M. (2019). Constellations of Fragility: an Empirical Typology of States. *Studies in Comparative International Development*, 299-321. doi:10.1007/s12116-019-09284-3